

Resnično spoznavanje se mora nanašati na objektivno realnost, na strogo objektivno istinitost, in če je in ostane fikcija. To čuti Veber sam, ko pravi v svojem «Sistemu», da je spoznanje kot razvidno dojetje določeno že po svojem predmetu, ki mora biti «istinito» dejstvo, «istinitost» sploh. Ta postulat pa stoji v očitnem protislovju s fundamenti Vebrove filozofije.

Spoznavanje je pristno mišljenje z avtonomnim prepričanjem. Od pristnosti mišljenja pa po Vebru ne zavisi vprašanje: kaj mislimo, temveč kakó kaj mislimo; drugače rečeno: pristnost kake misli je kot funkcija miselskega «deja» subjektivnega značaja. Spoznanje potemtakem ne more biti določeno po svojem predmetu in ne more o njega objektivni istinitosti ničesar izreči. Sklicevanje na «avtonomnost» prepričanja ne izpremeni na celi stvari ničesar. Tudi «avtonomija pristnosti» kake misli temelji v subjektu in ne v predmetu kot objektu spoznavanja. Tudi «avtonomno pristne misli» nam odnosna dejstva le «predočujejo», in sicer logično-apriorno, brezčasno, brez ozira na objektivno realnost, zato tudi z avtonomno pristno mislijo ne morem dojeti drugega nego to, kar mi ta misel predočuje.

Veber je skušal obiti te težkoče s trditvijo, da so strogo objektivne istinitosti baš one, ki jih predočujejo ali zamorejo predočevati le vsebine onih trditev, ki jih spremlja avtonomno prepričanje. Če je temu tako, je vsebina kake misli odvisna od njene pristnosti, t. j. od prepričanja, ki jo spremlja, ali pa obratno: je pristnost misli odvisna od vsebine. Prva kot druga alternativa je po Vebrovi filozofiji nemogoča. Očitna petitio principii je pa Vebrov logični sklep, namreč: da moramo istinitostim, ki jih predočujejo avtonomne trditve, zaradi tega pripisovati strogo transcendentno objektivnost, ker moramo le našim avtonomnim trditvam pripisovati značaj razvidnih trditev, t. j. spoznavanj.

Torej zato, ker neko dejstvo kot istinito spoznavam, mora biti to dejstvo tudi objektivno istinito!? Baš to je problem spoznavanja, namreč: kako je mogoče objektivno (nepsihično) istinitost umsko dojeti.

Da reši svoj sistem, je storil Veber v svoji razpravi «Znanost in vera» še zadnji korak in izjavil, da morajo imeti predmeti, ki lahko nastopajo kot objekti spoznavanja, še neko posebno stran — Veber jo imenuje transcenco — ki nam je že načelno absolutno neznana, in sicer neznana že zato, ker ni podatek nikake doživljajske «vsebine», temveč edini podatek avtonomne pristnosti doživljajskega «deja». Če razumem Vebra prav, se izraža «transcendenco» predmetov neposredno v avtonomno-pristnem miselskem deju, t. j. v spoznavanju in samo v njem, in omogočuje na ta način dojetje objektivno realne istinitosti.

Pa tudi s tem Veber ni rešil problema spoznavanja, temveč se mu kratko malo izognil. Baš dejstvo, da je Veber primoran kot zadnji izhod iz težkoč, v katere ga vodi glede problema spoznavanja njegovo pojmovanje razmerja spoznavajočega človeka do objektivne nepsihične realnosti, predpostavljati neko imaginarno transcenco, katere edina naloga naj bi bila omogočiti dojetje objektivnorealne istinitosti, dokazuje, da so poti, po katerih hodi naš avtor, napačna, in da je njegov sistem s spoznavnokritičnega stališča nevzdržljiv.

Dr. A. Šerko.

Igo Gruden: *Miška osedlana*. Pesmi za mladino. Ilustriral Vavpotič. 1922. Založba «Jug» v Ljubljani. 48 str.

S «Cicibanom» se je Župančič sklonil k deci in odtedaj zveni njegova pesem tudi v otroških ustih. Začela pa se je z njim tudi cela vrsta mladinskih knjig.

ki so izšle v povojnih letih. Sicer nobena ni dosegla biserne čistosti, vedrosti in jasnosti prve; in če moram isto izreči o pričujoči knjižici, to nikakor ni v njeno grajo.

Da se ne bomo napak umeli, bom kar takoj povedal, da izraz v nekaterih pesmih kaže vpliv Župančiča (Naša Nada — gospodinja, 31 — Kresovi, 34 — Juri, 41 — Solnce zahaja, 42), kar bije v obraz samoniklosti. Nadalje, da je pesem kakor n. pr. Sonček (str. 17) prisiljena in koketno otroška, da pa je edina te vrste. Nadalje, da otroška usta ne rabijo osladnih pomanjševalnih izrazov: teranček, sonček, balonček, čelinčki, rumenčki, vetrček... Povedal bom pa tudi, da so to le drobne kaplje v iskreči se čaši res prave šegavosti in vedrosti. Le berite: Mimo Istre... (str. 10), ali Res je, res (str. 41), ali Uspavanko (str. 46).

Zato sem prepričan, da bodo naši malčki kaj radi poromali z «Miško osedlano», saj je v njenem tovoru toliko onega, ob čimer se zaiskri njihovo oko in ob čemer polno zazvene strune njihovih drobnih duš. Je pa še nekaj, kar v tej knjižici včasih rahlo zablesti: naša narodna bolest in slutnje novih zarij, ki nam bodo bolj pravične; le škoda, da se je ost skrhalo v Kresovih (str. 34).

Knjigo krasi Vavpotičeve risbe, ki popolnoma soglašajo z besedilom: so drobne, okrogle, pravilne in natančno doslednih črt. *Mirko Pretnar.*

Marguerite Burnat-Provins: Knjiga za Tebe. Poslovenil Alojz Gradnik. Založila Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani, 1923.

Umetnosti zadnjih desetletij služi precej svečenic, ki so po večini le skromno samonikle, ki pa — in to se mi zdi dokaj značilno za ženske sploh, ki ustvarjajo i v slovstvu i v upodabljajoči umetnosti in glasbi, pa tudi v reproduciranju tujih umetnin — umejo nabrati v sebi primerno dozo spoznanj, doživljanj in gledanj (ženske tudi mnogo več čitajo ko moški!) in včasih neobičajno spretno ali pa vsaj verno in okusno presnovati v sebi oplojujočo miselno in oblikovno silo moške umetnosti in jo, v bistvu ponajveč le malo izpremenjeno, toda primerno olišpano in nakodrano, vreči na književni trg, postaviti v razstavno dvorano ali na koncertni podij.

Bolj kot povprečni mož-umetnik ima ženska-umetnica ponavadi vsaka svoj «livre de chevet», svoj kliše, svoj literarni ali umetnostni model, na katerega navezuje potem pentlje v barvah, ki prijajo njenemu občutju, okraske, ki jih često narekuje ali preoblikuje moda, model, katerega retušira po svojem okusu in trenutnih nagnenjih in naredi mnogokrat prijetnejšega očem, pa tudi dostopnejšega srcu in sodoživljanju. Iz najenostavnejših «lieux communs» pletejo, klešejo in komponirajo ženske proizvode, ki si često — menda ravno zato, ker jih je garnirala ženska roka ali pa iznajdljivo preoblikovala ženska misel — na globoko osvojé narodove plasti.

V zgodovini francoske literature našega stoletja srečaš mnogo ženskih imen, ki se spričo velike poplave moških pesniških proizvodov vendar še dosti krepko drže na površju. Nobena teh pesnic sicer še od daleč nima take notranje tvorne sile in takega imena in vpliva kot so ga imele njih predhodnice iz minulega veka, Mme de Staël n. pr. in George Sandova. Plodovite samoniklosti in prostredu duhovnega razmaha ponajveč ni moči najti v njih delih, tvorijo pa vseeno bister, živ potoček, ki teče ob široki in globoki reki poetov, se mestoma skoro popolnoma zlije vanjo, pa se spet novih moči poln loči od nje in živahno podi svoje valove sporedno z njo.

To so pesnice ženskega romantizma, ki so vzrastle iz simbolizma in neoromantizma prejšnjega stoletja, opevalke lastne notranjosti, slikarice svojih občutij, ki projicirajo same sebe v naravo in življenje. *Gospa de Noailles*